06.12.2022

Група 15. Всесвітня історія. Урок 21. Японія. Китай. Ладиченко 10 клас с. 92-97.

Японія. Китай

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Пригадайте, як великі держави ділили Китай наприкінці XIX ст. і чим це було викликано.

1. Мілітаризація економіки, державних інституцій та суспільної свідомості населення Японії. На відміну від інших азійських країн, Японія, завдяки низці внутрішніх та зовнішніх причин, не перетворилася на колонію або залежну від держав Заходу країну, а сама на початку XX ст. стала на шлях колоніальних завоювань. Вона перемогла у війнах проти Китаю та Росії, перетворила на колонію Корею, посиливши свої позиції на Далекому Сході.

У роки Першої світової війни Японія стала на бік Антанти, захопивши німецькі колонії на островах Тихого океану та орендні території в Китаї - півострів Шаньдунь.

Особливості економічного розвитку Японії:

• потужний розвиток військової галузі;

• зросли прибутки японських монополій, які збагатилися за рахунок воєнних замовлень, а також дістали можливість розширити виробництво товарів для збуту за кордон;

• валовий національний продукт за 1914-1919 рр. збільшився в 5 разів.

Безпосередньо після закінчення світової війни Японія намагалася закріпити свої здобутки. Паризька мирна конференція передала їй права на Каролінські, Маріанські й Маршаллові острови, що належали Німеччині, і на китайську провінцію Шаньдун. Проте на Вашингтонській конференції 1921-1922 рр. у результаті об'єднаних зусиль європейських дипломатій та США Японію потіснили в басейні Тихого океану та змусили повернути Китаю півострів Шаньдунь. Тоді ж у японській економіці почався спад, спричинений, з одного боку, світовою економічною кризою, а з другого - постійним скороченням експорту до Китаю внаслідок бойкоту японських товарів і посилення конкуренції з боку американських та британських компаній.

• Генерал Танака.

Проте вже у середині 1920-х рр. Японія вийшла з кризи, ставши на шлях мілітаризації всіх сфер життя країни: економічної, політичної, ідеологічної.

Підготовка економіки до широкомасштабної війни йшла під гаслом створення «нової економічної структури». Вона передбачала:

• концентрацію виробництва;

• активний розвиток важкої, особливо військової, промисловості за рахунок галузей, що працювали на внутрішній ринок для підвищення життєвого рівня населення;

• установлення воєнно-державного контролю над економікою країни;

• створення контролюючих державних органів у вигляді асоціацій виробників у різних галузях господарювання.

На чолі асоціацій ставали представники найбільших корпорацій, що фактично означало передачу їм регулювання всіма процесами в економіці. Таким чином у Японії була створена така економічна модель, яка була притаманна тоталітарним і авторитарним режимам 1920-1930 рр.

У 1927 р. до влади прийшов кабінет генерала Танака, головним завданням якого стало проведення «твердого курсу», «курсу броньованого кулака» у внутрішній і зовнішній політиці. **У липні 1927 р. прем'єр-міністр надіслав імператорові меморандум, у якому викладалися агресивні плани японських правлячих кіл щодо:**

• завоювання Китаю, а потім «Індії, архіпелагу Малої Азії, Центральної Азії та, зрештою, Європи»;

• необхідності «схрестити мечі» з СРСР;

• неминучої війни проти США через Китай.

У внутрішній політиці влада посилила поліцейський контроль за громадськістю. У 1925 р. було прийнято закон про захист громадського спокою, що передбачав покарання не лише за антиурядову діяльність, а й за «небезпечні думки». У 1928 р було прийнято «Закон про охорону громадського порядку», яким було передбачено до десяти років тюремного ув'язнення за «антимонархічні» та «антидержавні» дії. Насправді ж під ці формулювання можна було підвести будь-які вияви невдоволення офіційною урядовою політикою.

Проте невдоволення урядовою політикою виявлялося не лише з боку лівих та ліберальних сил, а й зі сторони ультраправих організацій. На відміну від фашистських або нацистських організацій у європейських країнах, у Японії ультраправі настрої виникають у середовищі військових, створюються організації «молодих офіцерів», невдоволених нерішучим, на їхній погляд, зовнішньополітичним курсом та старою бюрократією і генералітетом, що був з нею пов'язаний. «Молоді офіцери» починають готувати державний переворот з метою кардинально змінити політику країни. Перша така їх змова була викрита у 1931 р.

У 1932 р. «Національна федерація молодих офіцерів» повторила спробу державного перевороту: змовники вторгайся до резиденції прем'єра Імукаї та вбили його. У будинок правління правлячої партії і концерну Міцубісі було кинуто бомби. Ця спроба встановити військову диктатуру успіху теж не мала. Уряд ужив заходів проти

змовників: їх було роззброєно, а частину заарештовано. Щоправда, керівник змови генерал Аракі не був заарештований і навіть зберіг свою посаду військового міністра в новому коаліційному кабінеті «національної єдності». Із цього часу й до 1945 р. у Японії при владі знаходились лише «військові кабінети».

• Японські військові.

Відбувалася мілітаризація суспільної свідомості, у вояків виховувалася безмежна відданість імператорові та беззаперечне підкорення тим, хто обіймає вищу посаду. Це відповідало основним канонам державної релігії синтоїзму, що обожнювала імператора, видаючи його за сина богині Сонця Аматерасу. Єдина в світі японська правляча династія знаходилася на престолі понад 2000 років. Синтоїзм покріплювався кодексом честі самурая — бусидо. Його дотримувалися всі японські війська. Смерть за імператора вважалася проявом найвищого патріотизму. Значення армії та військовиків у житті японського суспільства неухильно зростало.

2. Зовнішня експансіоністська політика Японії. Крім амбіційних планів створення східної імперії, у Японії були й більш прозаїчні причини для розгортання агресії проти сусідніх країн: Японія не була в змозі прогодувати своє 64-мільйонне населення. Попри надзвичайно ретельний обробіток кожного метра родючого ґрунту і збільшення врожайності майже вдвічі, японський уряд змушений був за перше повоєнне десятиріччя втричі збільшити імпорт рису. Крім того, різко скоротилася японська еміграція до інших країн, зокрема, після прийняття у США антиімміграційних законів.

Військово-політичне керівництво Японії, розгорнувши відверте готування агресії проти Китаю, СРСР, США і Великої Британії, усіляко нарощувало міць збройних сил:

• військові витрати збільшилися;

• зросла чисельність особового складу, удосконалювались озброєння, організаційна структура військ та оперативно-тактична підготовка;

• посилилося нагнітання мілітаристських догм у голови військовослужбовців.

Японія планувала створити плацдарм у Маньчжурії та Кореї для нападу на Радянський Союз і військово-морські бази для ведення бойових дій проти США і Великої Британії. Маньчжурія була першим по черговості об’єктом агресії з боку Японії, оскільки надра регіону містили безліч корисних копалин, яких так не вистачало Японії, річки були зручні для будівництва гідроелектростанцій, сільськогосподарські угіддя давали високі врожаї рису. Крім того, Маньчжурія мала вигідне військово-стратегічне розташування.

Улітку 1931 р. Японія завершила підготовку нападу на Китай. Обраний момент здавався їй дуже вигідним, адже в Китаї точилася громадянська війна.

Привід для початку агресії шукали недовго: 18 вересня 1931 р. неподалік Мукдена, на Південно-Маньчжурській залізниці, японська агентура вчинила диверсію. Незначні пошкодження, завдані вибухом, стали «підставою» для окупації японськими військами всієї Південної Маньчжурії. У тримісячний термін Маньчжурія опинилася в руках агресора. Проголосивши у 1932 р. створення на території Маньчжурії маріонеткової держа ви Маньчжоу-го на чолі зі скинутим 1912 р. імператором Пу І, Японія фактично перетворила цю економічно розвинену територію на свою колонію.

Також у 1932 р. японські війська висадилися й поблизу Шанхая, намагаючись оволодіти найбільшим містом Китаю. Проте захопити Шанхай їм не вдалося, китайська армія і мешканці міста вчинили запеклий опір. Світова громадськість засудила агресію Японії проти Китаю. У 1933 р. Японія вийшла з Ліги Націй.

У лютому 1936 р. у Токіо знову стався путч, організований «молодими офіцерами». Хоча він був придушений, вимоги «молодих офіцерів» не залишилися поза увагою.

Правляча верхівка Японії розпочала підготовку до широкомасштабної агресії проти Китаю, а в подальшому - проти країн Південно-Східної Азії та басейну Тихого океану.

3. Національна революція в Китаї та боротьба за владу КПК і Гоміндану. Чан Кайші. На початку XX ст. Китай не був колонією у класичному розумінні слова. Після повалення монархії у 1912 р. він мав республіканський устрій, одначе слабкість правителів призвела до втрати цілісності країни. Хоча формально Китай залишався єдиною державою, насправді в Пекіні правив один уряд, в Нанкіні - інший, у Маньчжурії - ще якийсь і т. д. Таке становище значно послаблювало економіку країни, оскільки перешкоджало розвиткові промисловості й товарообігу, дискредитувало Китай в очах міжнародної спільноти, перетворювало його на об’єкт колоніальних зазіхань великих держа в.

Рішення Паризької мирної конференції, що санкціонувало право Японії на німецькі володіння в китайській провінції Шаньдун, викликало бурю обурення в Китаї.

Обурення призвело до започаткування «Руху 4 травня» — того дня 1919 р. студенти вийшли демонстрацією протесту з вимогою анулювати поступки Японії («Двадцять одна вимога»), зроблені їй підчас війни. Виступ пекінських студентів був підтриманий широкими колами китайської молоді та інтелігенції, чимала частина якої після цього влилася до лав партії Гоміндан і Комуністичної партії Китаю (КПК), що сформувалася 1921 р. «Рух 4 травня» сприяв також консолідації молодого китайського робітничого класу, що відбилося в його організованих виступах, страйках. Китайський уряд був змушений заявити про відмову підписати Версальський мирний договір і зняти з посад найбільш ненависних народові прояпонськи налаштованих сановників. Словом, «Рух 4 травня» став початком нового етапу в революційному процесі в Китаї.

Революційний процес був тісно пов’язаний з ім’ям Сунь Ятсена, який створив партію Гоміндан та власні збройні сили. 1923 р., коли йому поталанило прийти до влади в Південному Китаї, у провінції Гуандун, столицею якої є м. Гуанчжоу (Кантон), він розпочав роботу зі створення нової партії та власної армії.

На першому конгресі реорганізованого Гоміндану 1924 р., у якому взяли участь і комуністи, було проголошено політику єдиного фронту, осередком якого мала стати згуртована дисципліною й суворо централізована за радянським зразком група

революціонерів радикального спрямування. За допомоги радянських військових радників було створено військову школу у Вампу, поблизу Гуанчжоу, що стала кузнею кадрів революційних командирів і комісарів.

Смерть Сунь Ятсена в березні 1925 р. була великою втратою для революції, але не зупинила її розгортання. Склалися умови для виступів у похід на Північ, причому першою з них була міцна революційна армія.

1 липня 1925 р. в Гуанчжоу уряд проголосив себе Національним урядом Китаю й розпочав боротьбу за об'єднання країни. Попервах це була боротьба за зміцнення позицій на Півдні. Після другого конгресу Гоміндану навесні 1926 р. намітилося певне перегрупування сил у партії, унаслідок якого фактична влада опинилася в руках Чан Кайші, що став головнокомандувачем збройних сил.

• Сунь Ятсен.

У липні 1926 р. гомінданівські війська виступили у свій славнозвісний Північний похід, план якого було розроблено за участю радянських спеціалістів, зокрема В. Блюхера. Наслідком походу було приєднання до територій, контрольованих Чан Кайші, Шанхая, Нанкіна, Ухані та інших великих міст і провінцій Китаю. Армія ставала опорою нової влади у завойованих провінціях, де відбувалося зрощення військової та адміністративно-політичної функцій, партійного й державного апаратів. Усі ці процеси посилювали позиції Чан Кайші, який навесні 1927 р. проголосив у Шанхаї власний Національний уряд. Лідери гомінданівців в Ухані, куди ще раніше перемістилася столиця колишнього Національного уряду з Гуанчжоу, спершу намагалися чинити опір цьому перевороті, але восени того ж року Чан Кайші здобув Ухань. Об'єднання Китаю на цьому було фактично завершено. Усі політичні сили в країні, крім комуністів, які різко засудили переворот і розпочали власну революційну боротьбу, визнали уряд Чан Кайші. Наприкінці 1928 р. ЦВК Гоміндану ухвалив офіційне рішення про завершення воєнного етапу революції та про початок політичних перетворень.

ЦЕ ВАРТО ЗНАТИ

Чан Кайші - випускник військової академії в Токіо. Брав активну участь у політичній боротьбі проти Маньчжурської династії. Активний учасник революції 1911-1913 рр. Один із лідерів Гоміндану, керівник збройних сил Гомінданівської партії. У 1928 р. став

президентом Китаю. Він зумів утриматися при владі під час японської окупації (1938—1945 рр.), проте згодом зазнав поразки у боротьбі проти комуністів. Після 1949 р. зі своїми прибічниками перебрався на острів Тайвань, де за період його правління спостерігалося бурхливе економічне піднесення.

Наприкінці 1920-х років Китаю відкрито загрожувала японська інтервенція. Гоміндановці на чолі з Чан Кайші неодноразово пропонували китайським комуністам об'єднати свої зусилля в боротьбі проти зростаючої агресивності Японії. У середині 1930-х років КПК та її збройні сили поставили питання про створення спільного фронту з гоміндановцями у зв'язку з японською агресією, але з приходом до влади в КПК Мао Цзедуна (1931 р.) цей напрямок не розглядався.

Між Червоною армією Китаю та Народно-революційною армією в ряді провінцій країни розпочалася війна. Лідер КПК сформулював китайську революційну стратегію оточення міста селом. Він зробив головну ставку на китайське село, де, на його думку, можна було створити міцну революційну владу, пообіцявши величезній кількості безземельних селян перспективу отримати землю після перемоги революції в загальнонаціональному масштабі.

У 1931 р. Мао проголосив створення Китайської радянської республіки у віддаленій провінції Цзянсі, але через три роки війська Чан Кайші вибили комуністів із цього укріпленого району, що змусило Мао здійснити 8000-кілометровий марш крізь увесь Китай із 10 тис. своїх прибічників. Унаслідок ризикованого маневру, що дістав назву Північно-Західного походу, вони спромоглися сформувати комуністичний уряд у захищеному горами районі Яньань на півночі країни, що отримав назву Особливого прикордонного району.

У грудні 1936 р. в Сіані на зустрічі керівників КПК і Гоміндану було досягнуто усної угоди про припинення військових дій громадянської війни. У квітні 1937 р. КПК і Гоміндан уклали угоду про співробітництво.

Війна Японії проти Китаю, що почалася 7 липня 1937 р., прискорила створення єдиного фронту. Під тиском народних мас лідери Гоміндану й керівники КПК були змушені припинити громадянську війну і якоюсь мірою порозумітися. 23 вересня Чан Кайші офіційно згодився на співробітництво з КПК, визнавши легальний стан комуністичної партії, існування Особливого прикордонного району і збройних революційних сил.

Формуємо компетентності

Хронологічну. Поставте події у хронологічній послідовності: створення маріонеткової держави Маньчжоу-го, «Рух 4 травня». Північний похід гоміндановських військ, проголошення меморандуму Танаки Гіїті.

Просторову. 1. Покажіть на карті території, які японська правляча верхівка планувала захопити.

2. Покажіть на карті маршрут просування революційних військ Китаю під час Північного-Західного походу 1926-1927 рр.

Інформаційну. 1. Використавши додаткову літературу, зробіть історичний портрет тодішнього японського імператора Хірохіто.

2. Порівняйте політичні постаті Чан Кайші та Мао Цзедуна.

Логічну. 1. Які наслідки мала Перша світова війна для Японії?

2. Чому спроби «молодих офіцерів» прийти до влади в 1930-х роках закінчилися невдачею?

3. Чому Маньчжурія стала першим об'єктом японської експансії на Далекому Сході в 1930-х роках?

4. Назвіть причини й рушійні сили «Руху 4 травня» у Китаї.

5. Як відбувався процес об'єднання Китаю?

Аксіологічну. Висловіть своє ставлення до громадянської війни між Гоміданом і КПК. Це була боротьба між демократією і тоталітаризмом або між націоналізмом і комунізмом? Можете запропонувати свій варіант.

Мовленнєву. Обговоріть питання про сутність мілітаризму. У чому полягала мілітаризація японської економіки, державних інститутів та суспільної свідомості в Японії в 1920-1930-х роках?

4 травня 1919 р. - початок «Руку 4 травня».

1 липня 1925 р. - створення Національного уряду Китаю.

липень 1927 р. - меморандум генерала Танаки.

вересень 1931 р. - початок захоплення Японією Маньчжурії.